

به نام خدا

اثر بخشی آموزش راهبردهای شناختی بر درگیری تحصیلی و تاب آوری دانش آموزان مقطع متوسطه

مولفان :

الهام بامیان

مجتبی رضانی احمدیه

زهرا سرچشمه پور

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۴)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: بامیان، الهام، ۱۳۶۰
عنوان و نام پدیدآور: اثربخشی آموزش راهبردهای شناختی بر درگیری تحصیلی و تاب آوری
دانش آموزان مقطع متوسطه / مولفان الهام بامیان، مجتبی رضانی احمدیه، زهرا سرچشمه پور.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۴.
مشخصات ظاهری: ۱۰۰ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۵۵-۴۴۸-۲
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: دانش آموزان مقطع متوسطه - راهبردهای شناختی - درگیری تحصیلی - تاب آوری
شناسه افزوده: رضانی احمدیه، مجتبی، ۱۳۷۷
شناسه افزوده: سرچشمه پور، زهرا، ۱۳۶۵
رده بندی کنگره: Q۳۵۵۸
رده بندی دیویی: ۰۱۴/۸
شماره کتابشناسی ملی: ۹۷۲۷۸۴۸
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: اثربخشی آموزش راهبردهای شناختی بر درگیری تحصیلی
و تاب آوری دانش آموزان مقطع متوسطه
مولفان: الهام بامیان - مجتبی رضانی احمدیه - زهرا سرچشمه پور
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۴
چاپ: زبرجد
قیمت: ۱۰۰۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۵۵-۴۴۸-۲
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

فهرست

۵	فصل اول : کلیات
۵	مقدمه
۹	فصل دوم: ادبیات نظری
۹	درگیری تحصیلی
۱۱	تعاریف درگیری تحصیلی
۱۳	جنبه‌های انگیزشی درگیری تحصیلی
۱۴	ابعاد درگیری تحصیلی
۱۴	درگیری رفتاری
۱۵	درگیری شناختی
۱۷	درگیری عاطفی
۱۸	درگیری عاملی
۲۰	عوامل موثر بر درگیری تحصیلی
۲۱	عوامل فردی
۲۵	چرخه انگیزش و اشتیاق در درگیری تحصیلی
۳۰	ابعاد درگیری تحصیلی در نظریه‌های انگیزشی
۳۱	درک و نگرش دانش آموز به مدرسه و درگیری تحصیلی
۳۲	فضا و موقعیت یادگیری در درگیری تحصیلی
۳۳	تاب آوری
۳۳	تعاریف تاب آوری
۳۷	تعاریف تاب آوری
۳۹	در علوم مختلف
۳۹	علوم اکولوژی
۳۹	اکولوژی اجتماعی
۴۰	علوم اجتماعی
۴۰	اقتصاد
۴۰	علوم روانشناسی

۴۳	ویژگی های افراد تاب آور
۴۳	ارزشمند بودن
۴۴	حل مسئله
۴۴	کفایت اجتماعی
۴۵	خوش بینی
۴۵	همدلی
۴۵	انواع تاب آوری
۴۵	تاب آوری عمومی
۴۶	تاب آوری حقیقتی
۴۶	تاب آوری تلقیحی
۴۷	مدل های تاب آوری
۴۷	مدل های مفهومی تاب آوری
۵۰	مدل گارمزی و همکاران
۵۰	راهبردهای شناختی
۵۰	هیجان
۵۲	نظریه های هیجان
۵۲	نظریه هیجان پایه
۵۳	نظریه ابعادی هیجان
۵۹	این راهبردها را گوبت و چربسکو (۲۰۱۹) شامل:
۶۱	مدل های تنظیم هیجان
۶۱	مدل پایه
۶۴	مدل سازه روانشناختی
۶۶	دو دسته کلی در راهبردهای تنظیم هیجان
۷۰	تنظیم هیجان انعطاف پذیر
۷۸	تنظیم شناختی هیجان
۷۹	راهبردهای تنظیم شناختی هیجان
۸۷	منابع

فصل اول : کلیات

مقدمه

بر خلاف دوره‌های قبلی که تصور می‌شد توانایی یادگیری هر فرد بستگی به میزان هوش و استعدادهای وی دارد، نظریه‌پردازان بر این باور هستند. هرچند نقش کلیدی هوش و استعداد در یادگیری را نمی‌توان کتمان نمود، اما عللی دیگر هم در یادگیری مؤثر هستند. از جمله، راهبرهای یادگیری که با اصطلاح راهبردهای شناختی و فراشناختی در حوزه روانشناسی تربیتی مورد توجه خاص قرار گرفته‌اند. به طوری که راهبردهای شناختی در رفتار، اندیشه و عمل یادگیرنده اثرگذار هستند. این راهبردهای در حین یادگیری مورد استفاده قرار می‌گیرند و هدف‌شان کمک به دانش‌آموز در سازمان دادن و ذخیره‌سازی دانش و مهارت جهت یادگیری عمیق‌تر هستند. به بیان بکمان (۲۰۰) آموزش راهبردهای شناختی می‌توانند منجر به یادگیری بهتر در یادگیرنده شوند (ملکی، ۱۳۸۴).

از طرفی دیگر در نظام آموزشی روانشناسان تربیتی جهت دست یافتن دانش‌آموزان به پیشرفت تحصیلی، همواره در جست‌وجوی عللی اثرگذار آن بوده‌اند که در این میان از توجه به یکی از مؤلفه‌های اثرگذار بر آن غافل نمانده‌اند، اثر تاب‌آوری بر تحصیل

است (رشیدزاده و همکاران، ۱۳۹۸). تاب آوری از دهه ۷۰ میلادی در قلمرو تلاش پژوهشگران روانشناس، یکی از اولویتهای در حوزه روان شناختی بود (پنگ و همکاران، ۲۰۱۴). توان مقابله اثر بخش بر یک موقعیت دشوار، تاب آوری گفته می شود که دلالت بر حفظ وضعیت سلامت فرد دارد (نگ و همکاران، ۲۰۱۹).

در حال حاضر نه فقط تأکید نمودن بر تعریف و ساختار تاب آوری بلکه تمرکز بر علل درونی و بیرونی در ارتباط به این سازه ذهن پژوهشگران را به خود متمرکز نموده است (براناسر و همکاران، ۲۰۱۸^۳، نقل از عبدالخالقی و همکاران، ۱۳۹۹).

همچنین از شاخص های مهم در یادگیری و پیشرفت تحصیلی، درگیری تحصیلی می باشد، که اشتیاق یادگیرنده را افزایش می دهد (کولی^۴ و همکاران، ۲۰۱۸). آموزش راهبردهای شناختی به دانش آموز روش های پردازش اطلاعات و ذخیره و بازخوانی را یاد می دهد و وی را در تحصیل و تکالیفش درگیر می سازد (سلیمانی و همکاران، ۱۴۰۰) و کاربرد و آموزش درست راهبردهای شناختی و فراشناختی در تسهیل فرایند تاب آوری دانش آموزان مؤثر است (میدانی و شریفی^۵، ۲۰۱۵). پس اثر بخشی آموزش راهبردهای شناختی بر درگیری تحصیلی و تاب آوری دانش آموزان مقطع متوسطه شهر رفسنجان

^۱Peng

^۲Ng at ell

^۳Beran wecer

^۴Collie

^۵Meidani & Sharifi

هدف از کتاب حاضر است تا پژوهشگر به نتایج روشن تری با بررسی این متغیرها بدست آورد.

فصل دوم: ادبیات نظری

درگیری تحصیلی

درگیری تحصیلی مفهومی است که اولین بار برای درک شکست و افت تحصیلی ارائه گشت. به مثابه اساس و پایه جهت کوشش اصلاح‌گرایانه در حیطه تعلیم و تربیت در نظر می‌باشد (فردریکز و همکاران^۱، ۲۰۱۴).

تعریف‌های گوناگونی از درگیری تحصیلی بر اساس مدل‌های مختلف شده است. فین و رک (۱۹۹۷) درگیری تحصیلی را دربرگیرنده دو زیرمقیاس عاطفی و رفتاری بیان نمودند که در مقیاس رفتاری پایداری به تکالیف درسی و مقیاس عاطفی به ارزش دادن به تکالیف درس و یادگیری اشاره می‌کند.

کتابات تازه‌تر نشان می‌دهد که درگیری تحصیلی مفهومی چند بعدی می‌باشد که مؤلفه‌های مختلف عاطفی، رفتاری و شناختی را در بر می‌گیرد (رشلی و کریستنسون^۲، ۲۰۰۶).

^۱Fred Yaks et al

^۲Finn and Rick

^۳Rashley and Christenson

لینن برینگ و پنترچ (۲۰۰۳) در چهارچوب کلی جهت سازه‌های مختلف انگیزشی مانند درگیری تحصیلی، یادگیری، پیشرفت تحصیلی، خود کارآمدی، عرضه نمودن که به درک بهتر و منسجم‌تر مؤلفه‌های مختلف و درگیری تحصیل کمک می‌نماید.

درگیری تحصیلی مانند مؤلفه‌های شناختی، انگیزشی و رفتاری می‌باشد:

مؤلفه رفتاری به درگیر شدن در تحصیل شامل رفتارهای قابل مشاهده مانند کوشش و پایدار ماندن زمان روبرو شدن با مشکل در زمان انجام تکلیف و تقاضای کمک از همسالان یا معلم به جهت یادگیری و درک مطالب درسی اشاره می‌نماید (لطفی خانمینی، ۱۴۰۱).

مؤلفه شناختی درگیری تحصیلی راهبردهای یادگیری پردازش به صورت عمیق مانند سازمان دادن، بسط دادن و بهره گرفتن از توانایی فراشناختی زمان مطالعه مطلب درسی می‌باشد.

مؤلفه انگیزشی به علاقمندی درونی به تکالیف و مطالب درسی ارزش دادن و اهمیت دادن به مطالب درسی، وجود عاطفه مثبت و فقدان عاطفه منفی مانند اضطراب ناامیدی،

انجام تکلیف درسی و یادگیری اشاره دارد. مطابق با این مدل مؤلفه‌های درگیری تحصیلی و پیشرفت تحصیلی در ارتباط مثبت با هم هستند (عابدینی و همکاران، ۱۳۸۷).

تعاریف درگیری تحصیلی

پژوهشگران مختلف به صورت متنوع و متفاوت به تعریف درگیری تحصیلی توجه نموده‌اند. برخی آن را به عنوان یک فرایند در نظر گرفته‌اند در حالی که برخی دیگر با آن به عنوان یک نتیجه مفهوم سازی شده توجه نموده‌اند (اپلتون^۱، ۲۰۰۸ نقل از لطفی خانمینی، ۱۴۰۱).

درگیری تحصیلی یک متغیر میانجی مهم برای یادگیری می‌باشد و با عنوان یک سازه چند بعدی باعث می‌شود دانش‌آموزان زمان انتقال از مقطع ابتدایی به متوسطه در فعالیتهای یادگیری آنها کاهش دیده شود که به نوعی همان کاهش یافتن درگیری تحصیلی آنها می‌باشد (رایس و همکاران^۲، ۲۰۱۲). لنین و پینتریچ^۳ (۲۰۰۳) بیان می‌کنند درگیری تحصیلی یک کیفیت تلاش برانگیز است که فراگیران جهت فعالیتهای هدفمند آموزشی صرف نموده تا به صورت مستقیم نتایج مطلوبی برایشان حاصل شود.

^۱Appleton

^۲Rice et al

^۳Lenin and Pintrich

درگیری را شرکت کردن پویای فراگیر در فعالیت‌های تحصیلی و تکلیف مطرح می‌کند. و به عبارتی درگیری تحصیلی یعنی توجه دانش‌آموز به یک تکلیف و تحت فرمان قرار دادن آن تکلیف است و به علت جلب توجه وی انرژی مورد نیاز برای انجام یا تمام تکلیف را در خود بسیج نموده تا پایان تکلیف که این انرژی تا پایان تکلیف در او حفظ می‌شود، به طوری که متناسب با آنچه که لازمه تکلیفش می‌باشد را اجرا نماید. به واقع درگیری تحصیلی یعنی اینکه فراگیر طوری با آن فعالیت یا تکلیف احساس تعهد کند که تمامی انرژی و منابع‌های داخلی خود را برای انجام آن تکلیف بسیج نماید. در این حالت است که می‌شود گفت بر تکلیف اصرار دارد حتی اگر مشکلی سر راهش قرار گیرد و یا پاداشی به او داده نشود (ریو،^۱ ۲۰۱۳).

سیمون مورتون و چن‌در سال (۲۰۰۹) درگیری را میزانی که فراگیر به مدرسه تعهد دارد و جهت یادگیری انگیزه در وی ایجاد می‌شود تعریف می‌نماید.

کریستنسون و همکاران^۳ در سال (۲۰۱۲) درگیری را یک میانجی مهم که بافت‌هایی چون مدرسه همسالان خانه و جامعه را به نتیجه مطلوب مرتبط می‌سازد، تعریف می‌کنند.

^۱Reeve

^۲Simon Morton and Chen

^۳Christenson, et al

در مقابل درگیری به مثابه انرژی برای عمل هم قابل توصیف است و به واقع ارتباط بین شخص و عمل هم درگیری تحصیلی می‌تواند نام گیرد (راتل و همکاران، ۲۰۰۷).

درگیری تحصیلی بیانگر مشارکت فعال در یک تکلیف یا فعالیت می‌باشد (ریوز و همکاران، ۲۰۱۳).

جنبه‌های انگیزشی درگیری تحصیلی

- درک و تصور شایستگی در خواندن
- ارزشی که خواندن تکلیف جهت به دست آمدن هدف‌های بزرگتر برای فرد در پی دارد. همچون تحسین والدین یا معلم یا گرفتن نمره بهتر
- تصور توانایی موفقیت در تکلیف خواندن در مقایسه با همسالان و همشاگردی‌ها
- تعداد کلمات خوانده شده یا میزانی از متن که با دقت مورد مطالعه قرار گیرد محتوای آن با پردازش عمیق درک گردد این مفهوم سازی بیان می‌کند انگیزش و درگیری جدا هستند اما بی‌ربط به هم نمی‌باشند. بنابراین فراد می‌توانند با انگیزه باشند به طور فعال درگیر تحصیل تکلیف نشوند انگیزه برای درگیری لازم اما کافی نیست.

- اگر چه انگیزه برای درک درگیری دارای اهمیت است اما درگیری در جای خود یک متغیر ارزشمند برای مطالعه محسوب می‌گردد (لطفی خانمینی، ۱۴۰۱).

ابعاد درگیری تحصیلی

درگیری تحصیلی سازه چند بعدی که ابعاد آن در پژوهش‌های مختلف بین ۲ و ۴ بعد متفاوت مطرح شده‌اند.

اکثریت پژوهش‌ها بر درگیری رفتاری، عاطفی و شناختی تأکید دارند. تلفیقی از رفتار شناخت و احساس تحت عنوان درگیری تحصیلی دارای ارزش می‌باشد، چرا که در مقایسه با کتاباتی که روی اجزای جدا در درگیری کار شده است. افراد با ویژگی‌های غنی‌تر، آمادگی بیشتری در تکالیف از خود نشان می‌دهند. بررسی و تعریف ابعاد درگیری به صورت جدا رفتار، شناخت، احساس دانش آموز را تفکیک نموده در حالی که این ابعاد به صورت فعال و در ارتباط با هم می‌باشند (فردریکز و همکاران، ۲۰۱۴).

درگیری رفتاری

از دید لنینبرینگ و پینتریچ (۲۰۰۳) درگیری در رفتار قابل مشاهده در برخورد با تکالیف است. مؤلفه‌های پایداری تکلیف، تلاش در تکلیف، درخواست کمک از دیگران از مؤلفه‌های

^۱Fredericks et al

^۲Linnenbrink & Pintrich

درگیری رفتاری می‌باشند. تلاش به میل فرد برای انجام دادن و به پایان رساندن تکلیف اشاره دارد. وانگ و اکلز (۲۰۱۳) درگیری رفتاری را اعمال و اقداماتی می‌دانند که فراگیر به صورت مستقیم در رابطه با مدرسه و یادگیری و انجام می‌رساند. تلاش و پایداری زمان روبرو شدن با تکلیف سخت و چالش برانگیز خود، مولفه رفتاری درگیری تحصیلی مدنظر قرار می‌گیرد. پایداری در تکلیف به صورت مدیریت نمودن، نظم دادن به تلاش تعریف می‌شود. از سویی به تلاش‌های دائم در یادگیری زمان مواجه شدن با دشواری و سختی اشاره می‌شود. همچنین شاخص‌های دیگری برای درگیری رفتاری بیان کرده‌اند که از آنها می‌توان انجام دادن به موقع تکالیف، اتمام تحصیل، فارغ التحصیل شدن، مشارکت و حضور داوطلبانه در کلاس، شرکت کردن در برنامه‌های فوق برنامه اشاره نمود. در همین راستا درگیری رفتاری را طیفی از رفتارهای ساده تا پیروی نمودن از دستورات برای شرکت در شورای دانش‌آموزی مطرح نمودند (فریدریکزو همکاران، ۲۰۱۴)

درگیری شناختی

درگیری شناختی به سرمایه‌گذاری فراگیر در آموزش اشاره داشته و تلاش ذهنی برای یادگیری بهره‌گیری از راهبردهای خود تنظیم جهت یادگیری میل به انجام تلاش‌های لازم به جهت درک مفاهیم پیچیده را در بر می‌گیرد (وانگ و همکاران، ۲۰۱۳).

^۱Wang & Eccles

^۲Wang et al